

Friedrich Melinda

FERENCZI SÁNDOR A ZENEAKADÉMIÁN Az 1928-as előadássorozat a *Pesti Napló*ban*

Ferenczi Sándor 1928. február 14. és március 23. között összesen hat nyilvános előadást tartott a Zeneakadémián (Vö. Freud/Ferenczi 2005, 186.). Az előadások a nagyközönségnek szóltak a pszichoanalízis társadalmi, gyógyászati, pedagógiai vonatkozásairól és lélektani jelentőségéről. Céljuk a freudizmussal kapcsolatos „ferde felfogások” eloszlátása és a pszichoanalízis népszerűsítése volt.

A nyilvános előadások tervét Ferenczi évekkor korábban, 1925 októberében említi először egy Freudnak írt levélben, mint a pszichoanalízis vadhajtásaival szembeni tényre-rés egy lehetséges eszközét: „[...] kissé nagyobb hírverést kell csapnunk a közvéleményben, s már tanácskozunk a módozatokat illetően (nyilvános előadások, publikációk stb.)” (Freud/Ferenczi 2005, 66). A pszichoanalízis népszerűsítésének szükségességére hívta föl a figyelmet az 1925-ben Budapesten vendégeskedő Rudolf von Urbantschitsch¹ is: „Mesterem, Freud [...] mereven elzárkózott a pszichoanalitika népszerűsítése elől és minden erre vonatkozó indítványunkat, kérésünket elutasította. Ma már azonban nem lehet tovább várni, a nagyközönségnek meg kell tudnia, hogy tulajdonképpen mi is az a pszichoanalízis [...]” (Ráskay² 1925, 6.). 1928-ra a freudi lélekelemzés népszerűsítése nem tűrt további halasztást: a rivális irányzatok egyre terjeszkedtek, az 1927-es év végén a Független Orvosanalitikusok Egyesületének és az Individuálpszichológiai Egyesületnek is megalakult a magyarországi fiókegyesülete.

* A munka az NKFIH 109148 sz. projektjének keretében készült (A pszi-tudások mint társadalmi diskurzusok – a humán tudományok a hatalmi viszonyok kontextusában).

¹ Rudolf von Urbantschitsch (később Urban), (Bécs, 1879 – Kalifornia, USA, 1964), osztrák orvos, pszichoanalitikus, az 1920-as években népszerű tudományos előadó. Bővebben lásd: Freud/Ferenczi 2000, 137., ill. analíziséről Ferenczinél: Freud/Ferenczi 2004, 181, 220, 222–224, 230, 234.

² Ráskay László (?-?): költő, hírlapíró, a *Pesti Napló* tudósítója.

Ferenczi előadásainak írott változata nem maradt fenn, de tartalmukat megismerhetjük a *Pesti Napló* által közölt részletes beszámolókból. Mind a *Pesti Napló*, mind más korabeli napilap tudósításai kiemelik a Ferenczi előadásait övező rendkívüli érdeklődést. Révész Béla³ 1928. március 20-án, néhány nappal Ferenczi utolsó előadása előtt riportot közölt a *Pesti Napló*-ban. A címe: Siker.

„*Zsúfolt házak!* Pedig nem a világhíró tenorista énekel, nem is a táncfenomén ejti lepleit, nem is a csodahegedűs szédíti hangjai köré a tömegeket és nem is az Olimpiáról, Uri muriról, a Zenebonáról van szó — a színjáték, a dal, a muzsika vonzása nélkül, *értekezéseket* hallgat végig a zsúfolódó közönség, feszült figyelemmel. Most hirdetik meg hatodszor az értekezést és hat telt ház hallgatja a Zeneakadémiában, a puritánszavú előadót. [...] Észre kell venni ezt a speciális sikert, ami mostanában némultan, de vehemensen zajlik a Zeneakadémiában, ahol a kitűnő orvostudós, a mai ember pszichéjéről tart előadást. Határozottan tudományos beszámolókról van szó és az emberek a kakasülőt is megszállják. Igaz ugyan, hogy a pszichiáter jóhírű és tudója a rejtelmeknek, de igaz az is, hogy a hatszor zsúfolódó közönség *önmagáért* megy el az előadásokra; arányaival el sem gondolt tömeg, mely azzal ül az orvos elé: *mond meg, mi van velünk?*... [...] Úgy halljuk, a hatodik előadásra is elkapkodták a jegyeket. Félelmes siker!” (Révész 1928, 14.) [Kiemelések az eredetiben]

IRODALOM

- FREUD/FERENCZI (2000). *Sigmund Freud – Ferenczi Sándor Levelezés, 1908–1911*. I/1. kötet. Budapest, Thalassa Alapítvány–Pólya Kiadó.
- FREUD/FERENCZI (2004). *Sigmund Freud – Ferenczi Sándor Levelezés, 1920–1924*. III/1. kötet. Budapest, Thalassa Alapítvány–Pólya Kiadó.
- FREUD/FERENCZI (2005). *Sigmund Freud – Ferenczi Sándor Levelezés, 1925–1933*. III/2. kötet. Budapest, Thalassa Alapítvány–Pólya Kiadó.
- RÁSKAY, L. [R.L.] (1925). „Előbb magatokat neveljétek meg, csak azután gyermekeiteket!” Beszélgetés Urbanschich Rudolf-fal, a pszichoanalitikai nevelésről. *Pesti Napló*, 76. évf. 68. szám. 1925. március 24. 6. oldal.
- RÉVÉSZ, B. (1928). Siker. *Pesti Napló*, 79. évf. 65. szám 1928. március 20. 14. oldal.

* * *

³ Révész Béla (Esztergom, 1876 – Auschwitz, 1944) író, újságíró.

Beszámoló a *Pesti Napló* tudósítójától

Ami a lélek alatt van ...

Dr. Ferenczi Sándor előadása a pszichoanalízisről*

(*Saját tudósítónktól.*) Dr. Ferenczi Sándor a Magyarországi Pszichoanalitikai Egyesület elnöke kedden este tartotta meg első előadását a pszichoanalízisről a Zeneakadémia kistermében. Dr. Ferenczi hat előadást tart és ezekben tájékoztatni akarja a nagyközönséget a pszichoanalízis lényegéről, és el akarja oszlatni azokat a ferde felfogásokat, amelyek téves megvilágításba helyezik a freudizmust. Első előadásában azokat a *fogalmakat* tisztázta dr. Ferenczi Sándor, amelyek a pszichoanalízis során felmerült anyag megjelölésére szolgálnak. Előadásának az volt a kiinduló pontja, hogy *lelkitények éppúgy vannak, mint természettudományiak*. A pszichoanalízis bebizonyította, hogy a lélekben olyan tudatalatti problémák rejtőznek, amelyek a vizsgálása elől nem lehet kitérni. Dr. Ferenczi a pszichoanalízis meghatározására ezt a definíciót választotta: *A tudattalan lélektana*.

Mit mond az emlékezés?

Példákkal illusztrálta előadása során, hogy a lélekben csakugyan megvan ez a tudattalanság és felemlítette Freud nevezetes hasonlatát: *az alagútban, eltűnő, majd az ismét előbukkanó vonatot*. Éppúgy, amint nem lehet kétségbe vonni azt, hogy az alagút sötétjében vonat marad a vonat, az is bizonyos, hogy a lélek mélyén rejtőző tudattalanságok nem veszítik el lényegüket.

– Bizonyos, hogy vannak tudattalan lelki tények, – mondotta dr. Ferenczi – noha kézzelfoghatóan bizonyítani ezt nem lehet. Ezek a lelki tulajdonságok *az idegesség* vizsgálatánál kerültek felszínre. Ezen a ponton jött rá a pszichoanalízis a *gondolatelfojtás* jelenségére és innen továbbhaladva tanulmányozta az idioszinkráziát, vagyis azt az ellenszenvet, amelynek az emberek nem tudják a magyarázatát adni és mélyen elrejtik magukban. Az idioszinkráziát a pszichoanalízis útján sikerült visszavezetni mindig olyan eseményekre, amelyeket az ember már régen elfelejtett. Ezeknek az eseményeknek a felelevenítése azután mindent magyaráz.

Előadása további során azt fejtegette dr. Ferenczi Sándor, hogy az ember *sok mindenről nem vesz tudomást, mert az nem kellemes neki*. Ezek a dolgok kerültek aztán a *tudat küszöbe alá*. Az emlékezés ugyanis egyáltalán nem tárgyilagos, hanem nagyon is *szubjektív*. Csak olyasmiről hajlandó tudomást szerezni, ami nem kellemetlen neki. A továbbiakban a pszichoanalízis elnevezés okait magyarázta dr. Ferenczi. Freud választotta ezt az elnevezést és ebből

* Forrás: *Pesti Napló*, 1928. 79. évf. 37. szám 1928. február 15. 10. oldal.

az tűnik, hogy Freudból kibújt a régi kémikus: *az analízis szót a kémiától kérte kölcsön*, nyugodtan nevezhette volna tudományát *gondolat-bonctannak* is.

A lélekkutatás módszere

Áttért ezután *a tudatos és a tudattalan céljának és szerepének* az ismertetésére. Példákat említett arra, mikor az ember feladja a tudatos célkitűzéseket és ekkor az asszociációk gyors és zavaros megindulásával a tudat alatt elnyomott képzetek érvényesülnek és az ember a *tudattalan cél* felé tolódik el. Freud professzor kétféle tudattalant ismert fel. Az egyik a *Vorbewusst*, vagyis az a tudattalan, amit az ember bármikor elővehet és felhasználhat, a másik pedig az *elfojtott tudattalan*, amely a lélek legmélyén rejtőzik. Ezt a legelfojtottabb tudattalant próbálja a lélek mélyéről kiemelni a pszichoanalízis. Ennek módja pedig az, ha szabadjára engedik az asszociációkat. Ilyen módon a pszichoanalitikus közeljut a lélekben elrejtett tudattalanhoz.

– A pszichoanalízis úgy indult útnak, – mondotta dr. Ferenczi Sándor – mint *gyógymód*, azért, hogy kifürkésze a betegség elfojtott okát. Freud eleinte maga sem gondolt arra, hogy voltaképpen új alapokra fekteti a pszichológiát. A pszichoanalízis végül is *lélekkutató módszerre* fejlődött ki. Ma már több bátorsággal merünk rendszert vinni abba a tudástömegbe, amelyet az emberek seregének a vizsgálatával nyertünk. De nemcsak a betegeket vizsgáljuk. *A pszichoanalízis kiterjed mindenféle emberre*. Azok, akik kikiabálják a lélek mélyén elrejtett tudattalant, azok az *elmebetegek*, akik elferdítik, azok az *idegbajosok*, azok pedig, akik úgy járnak-kelnek a világban, mintha nem is volna lelkiéletük: *ezek az egészségesek*. Velük van a legtöbb bajunk, őket a legnehezebb meggyógyítani.

Az automatikus karakter

Előadásában eljutott most a karakter problémájához dr. Ferenczi Sándor. A pszichoanalízis a karaktert egy olyan tulajdonságnak tekinti, amely *alkalmazkodik a tudattalanhoz*. *Az emberek rabjaik karakterüknek*, amit legtöbb esetben nem is ismernek. Akármilyen ez a karakter, mindig automatizmus. Elképzelhető olyan kor, amelyben az egészséges ember már nem ragaszkodik makacsul karakteréhez és ha nem is változtatja azt az okosság és észszerűség parancsára, legalább is megismeri saját karakterét. Az elmebetegek pszichoanalitikus vizsgálata azért jelentős, mert ők karikatúrái az egészséges embereknek.

Vázolta most dr. Ferenczi, hogyan történik a képzetek elfojtása és rámutatott arra, hogy a metapszichológia legjelentősebb pontja Freud tudományos munkásságának. Itt vizsgálni kellett a lelkiező ökonomiáját és tanulmányozni kellett bizonyos erőmennyiségek elosztását. A Freud-féle metapszichológia olyan konstrukció, amely már a pszichoanalízist is egészen új alapokra fektette és hatalmas lehetőségeket nyújt *az ember ösztönéletének* tanulmányozására.

A közönség, amely zsúfolásig megtöltötte a Zeneakadémia kistermét, mindvégig nagy figyelemmel kísérte dr. Ferenczi Sándor előadását.

* * *

Ha a lélek beteg...

Ferenczi Sándor előadása a pszichoanalízisről.*

(*Saját tudósítónktól.*) Kedden este tartotta meg második előadását a pszichoanalízisről dr. Ferenczi Sándor. Előadása az egészséges és a beteg lélek között levő átmenetek hosszú sorát részletezte.

Kínkerülés és kedvkeresés

Az egészséges és beteg lélek között levő különbségek megvilágítására példákat sorolt fel dr. Ferenczi. A pszichoanalízis és a lelkibetegség viszonyában magától adódik a kérdés, hogy *a pszichoanalitikus technika mit tekint a gyógyulás eszközének?* Erre a kérdésre válaszolva dr. Ferenczi ismertette a kínkerülést és a kedvkeresési lelki jelenségeket, amelyek alapvető elvei a pszichoanalitikus gyógy eljárásnak. Hangsúlyozta, hogy a lelki és a testi állapotokat egészség és betegség szempontjából osztályozni nagyon bajos. Olyan az ilyesmi, mintha a növényeket aszerint osztaná valaki csoportokba, hogy *ehetők-e azok, vagy nem?* Az úgynevezett lelki betegség és az egészség között *az átmenetek végtelen sora lehetséges.*

– A beteg, aki gyógyulni akar, – mondotta dr. Ferenczi Sándor – tudatának egy részében mindent elkövet azért, hogy ne gyógyuljon. Szinte kifogyhatatlan ügyességgel és majdnem zsenialitással, *megpróbálkozik mindennel, hogy megakadályozza a gyógyulást.* Igyekszik elkedvetleníteni az orvost, aztán provokálja őt, hogy goromba legyen és ennek az ellentállási processzusnak a során általában *úgy viselkedik és úgy cselekszik, mintha semmi se jutna az eszébe.* Micsoda hát a pszichoanalitikus fegyvere ezzel az ellentállással szemben?

Erre a kérdésre azzal válaszolt dr. Ferenczi, hogy a pszichoanalízis a kísérletek során rájött az indulattávitel többféle változatára. Freud arra is ráeszmélt, hogy a betegnek nemcsak a ki-mondott szava, hanem a *viselkedése is voltaképpen elferdített emlékmegnyilvánulás.* Az indulattétel sok változata közül, amellyel a pszichoanalitikus a lelkibetegre akar hatni, jőideig csak a pozitív indulattétel volt ismeretes. Ilyen például az orvos nyájassága a beteggel szemben.

* Forrás: *Pesti Napló*, 1928. 79. évf. 43. szám 1928. február 22. 4. oldal.

A szuggerátor és az analitikus

Tovább vizsgálva a beteg és az orvos viszonyát, röviden vázolta dr. Ferenczi Sándor *Charcot* párizsi professzor kísérleteinek eredményeit. Freud éveken át tanítványa volt Charcot-nak. Itt merült fel annak a kérdésnek a megvizsgálása, hogy tulajdonképpen mi a különbség a szuggeráció és a pszichoanalízis között.

A *szuggerátor* mindig egy feketeszakállas Svengali, aki meredt szemével hatalmában tartja a beteget, a pszichoanalitikus pedig szerényen a sarokban ül, onnan kérdez és annyit ajánl fel magában a betegnek, amennyire éppen szüksége van. A szuggerátor hatalmában akarja tartani a beteget, a pszichoanalitikus viszont, mielőtt befejezné a gyógyítást, *feloldja őt befolyása alól*. Hiszen az analízisnek az a magasabb célja, hogy a beteget önálló egyénné tegye.

Megemlítette most dr. Ferenczi, hogy mennyire téves és ferde az a felfogás, amely a *pszichoanalízist kizárólag a szexualitás pszichológiájának tekinti*. A pszichoanalízis úgy jutott el az erotika vizsgálatához, hogy szükségesnek találta annak a kikutatását: *micsoda lelki és fizikai élményeken ment keresztül a lelkibeteg gyermekkorában?* Freud vizsgálódásai során eljutott ahhoz a megállapításhoz, hogy az, amit a gyerekeknél általában rossz szokásoknak neveznek, voltaképpen *az erotizmus ősfoka*.

Az Oedipus-komplexum

– Az erotika csiráit látjuk a gyermek játékosságában, a simogatás szeretetében, a ritmikus mozgásban – mondotta dr. Ferenczi. *Ez az autoerotikus időszak*. Ezt követi később *a narcisztikus kor*, amelyben a gyermek már felfedezi saját magát és minden cselekedete az önszeretetre irányul. Ezt később felváltja a tárgyak és személyek szeretete és itt következik az, amit mindenki mint valami rémséget emleget: *az Oedipus-komplekszum*. *Ennek az elintézésétől függ nagyrészt az ember jövője*. Ez az az időszak, amikor a fiú komolyan szeretné háttérbe szorítani az apját az anyja iránt táplált érzései miatt. Az Oedipus-komplekszum általában a hatodik évben lerombolódik. A gyerek látja, hogy erőszakos eszközökkel nem tud boldogulni, mert szülei erősebbek nála. Elhatározza, hogy majd később, ha megnő mindent kipótol. Ettől az időtől kezdve *elfordul az anyjától és az apját kezdi utánozni*. Ez a lappangási időszak. Freud úgy tekinti az Oedipusz-komplekszumot, mint a kanyarót, amelyen minden gyereknek át kell esnie. Az egészséges embereknél *az Oedipus-komplekszum titkait csak az álomban lehet felfedni*. De azoknál, akik neurotikusakká válnak, rendkívül nagy jelentősége van az Oedipus-komplekszumnak. Rögzítve megmarad tudattalan énjükben.

Ki az elmebeteg?

Most sorra vizsgálva az egészséges és a beteg lélek között jelentkező átmeneti formákat, részletesen beszél dr. *Ferenczi a fantáziáról, amely nem egyéb, mint az élet egyik*

érintetlenül hagyott darabja. Ennék a darabnak szabad, hogy gyermeki maradjon. A fantáziaéletben a szabadjára eresztett gondolatok a *vágybeteljesülés* felé igyekeznek. Ezen a ponton épp az a különbség az egészséges ember és az elmebeteg között, hogy *az elmebeteg valóban hisz a vágybeteljesülésben* és csakugyan olyannak tartja magát, mint amilyennek a fantáziaélet tükre mutatja. Az átmeneti formák között szerepel az *indulatkitörés*. Az indulatok kifejező mozgások és gesztusok, a józan ész szempontjából tulajdonképpen értelmetlen maradványai azoknak a reakciómódoknak, amelyek egykor hasznosak voltak. A pszichoanalízis ebben a tekintetben a Darwin-féle történelmi magyarázatot fogadja el. Bizonyos gesztusok és mozdulatok *átöröklés* révén jelentkeznek az emberben. A térdeplés és a kéz összekulcsolása voltaképpen a *rabszolgaságot* jelenti. A rabszolga letérdel, könyörög urának és valami jót vár tőle.

– Az alvás is rendkívül hasonlít az elmebetegséghez, – folytatta dr. Ferenczi Sándor.

– *Tulajdonképp görcsös magábazárkózás.* Az, aki alszik, visszavonja érdeklődését a külvilágtól. A *szerelem* érzése is átmenet az egészség és a lelkibaj között. Aki szerelmes, az túlbecsüli szerelme tárgyát és elvakult minden más szépséggel szemben. Bizonyos dolgok elfelejtése ugyancsak ebbe a csoportba tartozik. És mindennapi elmebetegségünk: az álmodás.

Az álom

Hosszasan beszélt az *álomról*, dr. Ferenczi. Az álmok elemzése tette lehetővé, hogy a pszichoanalízis megtalálja azokat a csírákat, amelyekből az elmebaj származott és amelyek nélkül az elmebeteg megérteni nem lehet. Az álom tele van olyan képekkel, amelyek rejtett kívánságokat fejeznek ki, de bizonyos *erkölcsi érzés* kíséri és ellenőrzi az álmokképeket, mintha egy *cenzor* ügyelne belül. Freud megállapítása szerint az álom vágyteljesülés. Legprimitívebb formája az úgynevezett *ingerálom*, amikor valaki arról, álmodik, hogy forró pusztaságon jár és vizet keres. Fölriad az álomból és *csakugyan vizet iszik, mert szomjas*.

Dr. Ferenczi Sándor előadását a Zeneakadémia: nagytermében tartotta meg. Az első előadáson, amely a kisteremben folyt le, sokan nem vehettek részt és ezért a további előadásokat is a nagyteremben fogja megtartani dr. Ferenczi. A termet zsúfolásig megtöltötte a közönség, mely mindvégig feszült érdeklődéssel kísérte az előadás fejtegetéseit.

* * *

Hogyan ne neveljük gyermekeinket?

Adatok a gyermeklélek történelemelőtti korából – Dr. Ferenczi Sándor előadása a gyermeklélek és a nevelés kölcsönhatásairól.*

(Saját tudósítónktól.) A Magyar Pszichoanalitikai Társaság február 23-án a Zeneakadémiában tartott harmadik nyilvános előadásán dr. *Ferenczi Sándor*, a Társaság elnöke, *A gyermeki lélek és a nevelés* cím alatt szólt a pszichoanalízis és a neveléstan kölcsönhatásairól.

Freud kutatásai során – fejtegette az előadó – a gyermeki benyomások maradandó kihatása a felnőttek egészséges vagy beteg lélekállapotára egyre nyilvánvalóbbá lett. Az analízis így abba a helyzetbe jutott, hogy *rekonstruálja a gyermek lelki fejlődésének egy részét*, amely a tudattalan lelki élet ismeretének híján el kellett, hogy kerülje a szülők és a neveléssel foglalkozók figyelmét. Így az analízis dilettáns módon ugyan, de mégis *képes lett a pedagógia tudományát fontos új adatokkal gazdagítani*. Távoll áll a pszichoanalízistől, hogy a nevelést radikálisan reformálja addig, míg erre a tapasztalat biztosabb alapot nem nyújt. Még mindig jobb a tradíciókhoz való ragaszkodás, mint az idő előtti kísérletezés, főképp oly értékes és érzékeny anyaggal, mint amilyen a gyermek. Inkább arra tud helyenként rámutatni, hogyan ne neveljék a gyermekeket, mintsem hogy rendszeres utasítást adhatna a gyermeknevelésre.

Az előadó példákkal illusztrálja, hogyan keletkezhetnek neurózisok, jellemhibák, kriminális hajlandóságok a hibás nevelés utóhatásaként. A minden felnőttél megállapítható *infantilis amnézia*, vagyis az első 4–5 életév emlékeinek hiánya, egyik fő oka annak, hogy az analízis ismerete előtt értetlenül állottunk szemben a gyermek viselkedésének és reakciómódjának számos esetében. Adatok merültek fel arra, hogy *már az első nagy rázkódtatás, a megszületés is hagy emléknymokat*, melyeknek öröklött tünetei későbbi rázkódtatások, megijedések esetében felelevenednek. De rázkódtató hatása maradhat az elválásnak, a fogzásnak, a szilárd táplálékhoz, tisztasághoz való alkalmazkodásnak, különösen pedig annak a krízisnek, melynek eredménye a szülők tekintélyének elismerése és *az úgynevezett Oedipus-konfliktus átváltozása családi és társadalmi konzerváló erőkké*.

A neurózistan révén fogalmat alkothatunk *az ösztönök* körül lassanként végbemenő specifikus jellemképződési folyamatról, melyet az előadó példákkal próbál szemléltetni. A neveléstan egy másik defektusa *a szülők és nevelő személyzet lélektanának hiányos ismerete volt*. Az analitikus tapasztalást megelőzően vajmi keveset tudtunk azokról a negatív indulatokról, amelyekkel az egymást követő generációk küzdenek egymás ellen. *A szülő-gyermek viszony nem egyirányúan csak szeretés, hanem kétirányúan (ambivalensen) a szeretés és ellenségesség*

* Forrás: *Pesti Napló*, 1928. 79. évf. 49. szám 1928. február 29. 12. oldal.

keveréke. Megemlíti ezzel kapcsolatban a szülők hajlandóságát arra, hogy a gyermeki intellektust túlságos sokra és túlságos kevésre becsüljék.

Rámutat az előadó a *felnőttek jellemhibáinak*, az irigységnek, álszenteskedésnek, hazudozásnak, tettetésnek, a cinizmusnak, makacsságnak a korai gyermekkor élményeivel való összefüggésére is. Különösen az *őszinteség hiány*, mely majdnem szükségszerű átmenet az ösztönök szabad megnyilvánulása és a családi morál elfogadása között, lehet neurózisra hajlamosító rögzítődés vagy visszaesés tárgya. *A gyermek éles szemmel kritizálja a felnőttek konvencionális hazugságait* s ha ebben megakadályozzák, maradandó korlátoltságot akvirálhat. A középkori szkolaszticizmusra és talmudizmusra, melyek leplezett irónia megnyilatkozásaiként értelmezhetők (igaz, hogy csak tudattalan irónia gyanánt), sokban emlékeztet a kényszer-neurótikusoknak gyerekkorban szerzett túlzott pedantériájára.

Szól előadó kriminális tendenciák összefüggéséről, gyerekcsínyek miatt támadt rossz lelkiismerettel és bűnhődési vágygal, sznobizmusról, mely a szülőnek megaláztatásából következő és az értelmetlen nevelés társadalmi kihatásáról is.

A korai nevelés célját a gyermek és a család kölcsönös alkalmazkodásának megteremtésében látja, melynek természetes folytatása a társadalomba való beilleszkedés. Szól *az alkalmazkodás biológiájáról* általában s a természet pazarló módszereivel szembeállítja a nevelés gazdaságosságát. A pszichoanalitikus megismerés *nem a tanítást, hanem a tanító és a tanítvány közti indulati viszonylatot állítja a problémák középpontjába*. A tapintatos nevelő nem arrogál magának több tekintélyt, mint ami megilleti és mégis imponálhat neveltjének, ha őszinte vele. A legelső gyermekkor úgyszólván történelemelőtti korában a nevelés *csak szoktatás, tapintatos diszciplína lehet*, de már itt is gondolni kell arra, hogy minden alkalmazkodási lépés fejében kompenzáció is jár.

Annak a reményének ad kifejezést, hogy a pszichoanalízis tapasztalatai révén az emberismeretet, amely a nevelési érzék alapja, élesebben lehet majd körülírni. Röviden érinti a nevelési aktivitás és passzivitás, a szigor és elkényeztetés következményeit, az intézeti nevelést csak ott javasolja, ahol az otthon a nevelésre alkalmatlan. Szól a fegyelmezés és büntetés módjairól, az elfojtás és az önfegyelmezés közti ellentétről, s az elképzelés szabadságáról, szemben a cselekvések fékezésével. Kívánatos volna, ha a gyermekjátékok a romboló és egyéb disszociális ösztönök levezetéséről éppúgy gondoskodnának, mint *Fröbel* a konstruktívekről. Az idősebb gyermekek életében *az ideálok hasznosságát, a túl magasra csigázott idealizálás kártékonyosságát hangoztatja*.

A gyermeki »rossz szokások« a pszichoanalízis szerint nem vasszigorral, hanem szeretettel és megértéssel intézhetőek el. Idézi *Freudot*, aki szerint *a nemi kielégülés a gyermeket és ifjút nevelhetetlenné teszi*. *A szexuális felvilágosítást a gyermekekre rákényszeríteni nem*

szabad, de kérdéseire őszintén kell felelni. Tapintatlan elriasztással és a sexualitás bemocskolásával sok kárt lehet okozni a gyermeknek szülőjéhez való viszonyában és felnőtt korabeli nemi életében.

Arra a kérdésre, hogy alkalmazható-e a pszichoanalízis a gyermekkorban, úgy felel, hogy *erre csak patológikus esetekben lehet szükség*, de még itt sem szabad vaktában alkalmazni a felnőtteknél használatos technikát, hanem alkalmazkodni kell a gyermek sajátos helyzetéhez. A felnőttek analízise fölszabadít az illetéktelen családi befolyás alól, míg *a gyermekek analízisét Freud Anna nyomán úgy kell gyakorolni, hogy a meghasonlott gyermek lelkileg vissza kerüljön a családhoz való jó viszonyba*. Ez másképp, mint a család közreműködésével, nem érhető el és így a tapintatos gyermekanalízis az analitikusnak és a szülőnek közös munkája kell, hogy legyen. Az analízis ezek szerint *fontosabbnak tartja a szülők és nevelőszemélyek analitikus kiképzését, mint a gyermekanalízist*. Az a nevelés, mely önfegyelemre képesít anélkül, hogy az életörömrre való képességet elfojtaná, mindent megtett, amit lelki befolyásolástól egyáltalán remélhetünk.

A pszichoanalitikus sorozat következő, negyedik, előadását ugyancsak dr. *Ferenczi* fogja tartani *A férfi és a nő lelki életéről*. Az *időpontban változás állott be*, úgyhogy az előadást nem a kitűzött időben, hanem *március 7-én, szerdán, félkilenc órai kezdettel* fogja megtartani a Zeneakadémia nagytermében *Ferenczi* professzor.

* * *

Férfi és nő teste és lelke.

Dr. Ferenczi Sándor pszichoanalitikai előadása.*

(*Saját tudósítónktól.*) A pszichoanalízisről szóló előadásai során dr. *Ferenczi* Sándor szerdán este eljutott *a férfi és a női lélek* vizsgálatához. Bevezetésképpen beszélt a szekszualitás lelki jelenségeiről és megemlítette, hogy *a fiziológiai szekszualitás nyilvános tárgyalása sokáig lehetetlen volt*. A szekszualitás lelki jelenségeinek vizsgálata még ma is nagy nehézséggel jár, de a pszichoanalízis alkalmas arra, hogy rajta keresztül a szekszuális élet rejtett mélységeibe bárki bepillantson.

A szekszualitás lelki jelenségeinek rejtőzöttsége — mondotta dr. *Ferenczi* — nagy bajt okozhat úgy a magánéletben, mint a társadalom életében. A mai tudás szerint a lelki egészség

* Forrás: *Pesti Napló*, 1928. 79. évf. 56. szám 1928. március 8. 10. oldal.

jótekonnyan tudja befolyásolni a testi egészséget. Ez a megfigyelés a pszichoanalízis érdeme, noha a nemek között levő különbség dolgában nem kizárólag a freudizmus ért el meglepő eredményeket. A pszichoanalízis gondolatmenete e kérdés vizsgálatánál *sok tekintetben* olyan irányban mozgott, mint a biológiai vizsgálat.

Részletesen fejtegette ezután dr. Ferenczi, hogy a *freudizmus a nemi különbségek vizsgálatánál sokszor egy úton haladt Steinach kutatásaival*. A továbbiakban a pszichoanalízis két alapfogalmát igyekezett tisztázni: *a szimbolikát és az Oedipus-komplexumot*.

Rámutatott arra, hogy a szimbólumok mily nagy szerepet játszanak a pszichoanalitikus vizsgálatok során. Elmondotta, hogy a szimbólumok keletkezését a gyermekkorban kell keresni. *A gyermek minden tárgyban, amelyet a kezébe vesz, ételt lát és ezért mindent a szájába vesz. Számára minden tárgy az élet szimbóluma. Azután minden nyílást szájnak képzel és így... a gyermek gondolatvilágában egyre jobban szaporodnak a szimbólumok. Az infantilis gyermeki gondolkozásmód később sem vész el teljesen, hanem rejtve marad a felnőtt ember tudatalattiságában és jelentkezik az álomban. Az álom képei többnyire oly gondolatoknak szimbolikus megjelenései, amelyek nappal foglalkoztatják az embert. Nagyon gyakran az álom nem egyéb, mint a testi szükségletek szimbolikus beteljesülése.*

Vázolta ezután dr. Ferenczi az *apaszimbólum* keletkezését, majd felsorolta azokat a komplikált szimbólumokat, amelyek az álomban jelentkeznek.

Az *Oedipus-komplexum* fogalmának megvilágítására elmondta az Oedipus-mitoszt, amely őspéldája ma is érvényben lévő lelki komplikációknak. Freud azért kérte kölcsön a görög mitosztól Oedipus történetét, mert pontosan ráillik arra a lelki folyamatra, amely a gyermekkorban hatalmába ejti a lelket. *A lényeg az, hogy Oedipus megöli apját és feleségül veszi az anyját.* Ez a kettős cselekedet a gyermeki lélekben minduntalan megnyilvánul. Némely emberben sokáig rögzítve marad az apával való viaskodás és az anyának oedipusi értelemben vett képe.

Ezután áttért dr. Ferenczi a *férfi és a női lélek* megrajzolására. Hangsúlyozta, hogy a két lélek között levő különbséget eddig alig vizsgálták tudományosan. Filozófusok, költők és regényírók igyekeztek megvilágítani a két lélek között levő különbséget. *Schopenhauer* pesszimizmusa mellett megemlítette *Nietzsche* felfogását is. Ez a felfogás arról tesz tanúságot, hogy *Nietzschében megvolt a pszichoanalízis »öntudatlan tudása«.*

Beszélt ezután dr. Ferenczi a nő ösztönéletének szelídségéről és szembeállította ezt a szelídséget a férfilélek eruptív ösztönösségével. Kifejtette, hogy *a nő praktikus énjé sokkal fejlettebb, mint a férfié.* Érdekes kísérlet volna valahol próbaképpen a nők parlamentjére bízni az állami ügyek vezetését. Ez a kísérlet igazolhatná a freudizmusnak azt a megfigyelését, hogy a női lélek praktikusabb a férfiléleknél.

A további lelki különbségek részletezése után beszélt az anyaság problémájáról, amely a nőben konzervativizmust hoz létre.

Dr. Ferenczi Sándor előadását mindvégig nagy érdeklődéssel hallgatta a közönség, amely most is zsúfolásig megtöltötte a Zeneakadémia nagytermét.

* * *

A neurózis és a társadalom.

Dr. Ferenczi Sándor előadása az ideges állapotok pszichoanalíziséről.*

(Saját tudósítónktól.) Dr. Ferenczi Sándor kedden este tartotta meg ötödik előadását a Zeneakadémia nagytermében. Az *ideges állapotok pszichoanalíziséről* beszélt előadása során és Freud nyomán mindenekelőtt utalt arra a sajtóságos tényre, hogy a neurózisok nemcsak szenvedést okozó testi és lelki állapotok, hanem úgyszólván *társadalmi védőberendezések*.

– Ezek a neurózisok – mondotta dr. Ferenczi – védekezések *az ösztön kitörései ellen*. Felmerülhet a kérdés, célszerű-e a neurotikus elfojtásokat feloldani és ez ösztönöket rászabadítani a társadalomra? Ezt a kérdést csak olyan ember teheti fel, ki teljesen járatlan a pszichoanalitikus technikában. Az ilyen ember nem tudja, hogy a felszabadító munkát valójában nyomon követi *az önfigyelmezés és az átszellemítés*. Ez pedig az energiák célszerűbb elosztását biztosítja az egyén és a társadalom feszélyeztetése nélkül.

Vázolta most dr. Ferenczi *a neurózisok jellemző tüneteit*. Minden neurózisnak közös tulajdonsága egyrészt *az anatómiai elváltozások hiánya*, másrészt pedig az a körülmény, hogy minden neurózis az Én és a libidó között levő konfliktusra vezethető vissza. Ez a konfliktus mindig az *én-ideálok győzelmével* végződik. Nem igaz tehát az az állítás, hogy Freud neurózistana »*pan-sexualis*«.

Elmondta most, hogy a pszichoanalízis megkülönbözteti a pusztán *élettani rendellenességekre* visszavezethető neurózisokat a tulajdonképpeni lelki neurózisoktól. Az ilyen úgynevezett aktuál-neurózisokat gyógyítani lehet, az élet higiénikus berendezésével. Ezek közé tartozik a *neuraszténia, a hipohondria és a lelkileg megokolatlan szorongás*. A továbbiakban rámutatott dr. Ferenczi arra, hogy a pszichoanalízis behatóan foglalkozik a *hisztériával és a kényszer-neurózissal*.

* Forrás: *Pesti Napló*, 1928. 79. évf. 61. szám 1928. március 14. 4. oldal.

– Ez az a két kórállapot, – mondotta dr. Ferenczi – amelynek tanulmányozása a legtöbb gyakorlati haladást eredményezte. Magának a hisztériának több formája van. Ezek között legjellegzetesebb az úgynevezett *konverziós hisztéria*, amely a lelki szenvedéseket *testiekké* változtatja át. Ilyen eset például az, amikor ez a *hisztéria a rossz lelkiismeret helyett hűdéses vagy bénulásos testi tüneteket okoz*.

Az előadás további során dr. Ferenczi Sándor beszélt *Charcot* és *Janet* vizsgálódásairól, amelyek a hisztéria megértésére irányultak. Sor került ezután *a különböző fóbiák*, félelemérzések megvizsgálására. A traumás hisztéria eseteinek tanulmányozására bő alkalmat nyújtottak a háborús tapasztalatok. Ezt a kóralakot *hisztérikus dermedtség, gyermeces tehetetlenségbe való visszaesés és félelem jellemezte*. Sokan igazságtalanul szimulálásnak minősítették az ilyen traumás hisztériát, noha fékezhetetlen kínos szorongást meg lehetett ezeknél a betegek-nél állapítani. Nem bizonyít semmit az, hogy a háború után sok gránátnyomásos beteg meggyógyult és hogy csak azok maradtak betegek, akik koldulással keresik kenyerüket. Ez az érv nem állja meg a helyét, és kétségtelen, hogy még az állítólagos szimulálás különböző módjai is beteges jellegűek.

Beszélt ezután dr. Ferenczi a *kényszerneurotikus emberekről*, akik örökösen csak gondolkoznak és védekeznek a lehetőségek ellen, úgyhogy sohasem jutnak el a cselekvésig. Ennek az az oka, hogy az ilyen kényszerneurotikus attól tart tudattalan félelmében, hogy a cselekvés felszabadulása vad és ösztönös tettekre ragadná őt. Hosszú kezelés súlyos esetekben is hozhat javulást, noha a kényszerneurózissal szemben sokáig tehetetlen volt a pszichoanalízis.

Megemlítette most, hogy Freud az álommagyarázás közben szerzett ismeretei segítségével tanulta meg *az elmebeteg nyelvét*. Be kell azonban vallani, hogy az elmebetegségek pszichoanalízise még csak a kezdet kezdetén van.

Előadása végén dr. Ferenczi vázolta Freud követőinek felfogását az analízis néhány mellékvágányra tért irányzata felől. Kijelentette, hogy a Freud tanaitól való elszakadás tipikus megismétlődése a nagy szellemek nyomán rendszerint fellépő jogosulatlan trónkövetelési ambícióknak. *Jung* zürichi pszichiáter nem elégedett meg a pszichoanalitikus elmekörtan körül szerzett érdemekkel, hanem új elméletet állított fel, amely elég misztikusan *mindent a libidó körül csoportosít*. Adler mindent az én szempontjára vezet vissza és tagadja a libidó jelentőségét. Megemlítette *Stekelt* is, akinek nincs önálló rendszere.

A hallgatóság mindvégig nagy figyelemmel kísérte dr. Ferenczi Sándor fejtegetéseit. A pszichoanalitikus előadássorozat utolsó estéje március 23-án, pénteken este lesz a Zeneakadémiában.

* * *

Egyén és tömeg, utánzás és sznobizmus, bűn és komikum, öngyilkosság és lélek.

Dr. Ferenczi Sándor előadása.*

(*Saját tudósítónktól.*) Dr. Ferenczi Sándor pénteken este tartotta meg utolsó előadását a pszichoanalízisről. *Néhány társadalmi és tömegjelenséget* analizált előadása során és először a *tömeg* fogalmának analitikus magyarázatát adta elő.

Le Bon-nal szemben *Freud* kimutatta, hogy lélektani értelemben *már két-három személy is tömeget alkot*, ha ezek a személyek maradandó vagy múló hatással vannak egymásra. Sőt a pszichoanalízis szerint az egyes ember is bizonyos tekintetben »tömeg«, minthogy a lelkében a többi ember hatását, benyomását hordozza.

Az utánzási hajlam különböző megnyilvánulásait tárgyalta ezután dr. *Ferenczi*. Beszélt a sznobizmusról, amely gyerekes ragaszkodás a primitív nagysági ideálokhoz.

– *Az esztétikai élvezet lélektanát* – folytatta dr. *Ferenczi* – *Freud* pszichoanalízise eddig csak az élc és a komikum magyarázatára terjesztette ki. A többi művészeti ág csak néhány irodalmi példa elemzésekképpen volt tanulmány tárgya.

Részletesen foglalkozott ezután azzal a kérdéssel, mennyiben befolyásolják a pszichoanalitikai ismeretek a bűnözés eddigi lélektanát. Rendszeres analitikus kutatás ezen a téren még *nem történt* és a legközelebbi feladat az, hogy *alapos lélektani kiképzésben részesüljenek a bírák, ügyészek és ügyvédek*.

Végül az öngyilkosságról beszélt dr. *Ferenczi* és azt fejtegette, hogy az öngyilkosság lélektani magyarázata *az egyes »én-rétegek« meghasonlása és egymás ellen való fordulása*.

Ezzel dr. *Ferenczi Sándor* befejezte előadássorozatát, amelyet estéről estére zsúfolt szék-sorok hallgattak végig.

* * *

* Forrás: *Pesti Napló*, 1928. 79. évf. 69. szám 1928. március 24. 6. oldal.